omgevingsdienst Haaglanden

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Postadres
Postbus 14060
2501 GB Den Haag
(070) 21 899 02
vergunningen@odh.nl
www.odh.nl

Zaaknummer : 01163497
Ons Kenmerk : ODH1697750
Datum : 05-10-2026

Beschikking
Omgevingswet - Flora- en fauna-activiteit

Onderwerp

Op 20 februari 2026 hebben wij een aanvraag om omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit ontvangen als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Omgevingswet. De aanvraag is ingediend namens Woningstichting Haag Wonen. De aanvraag is ingediend voor de volgende vergunningplichtige handelingen:

- het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) als bedoeld in artikel 11.46, eerste lid, aanhef en onder b, van het Besluit activiteiten leefomgeving;
- het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) als bedoeld in artikel 11.46, eerste lid, aanhef en onder d, van het Besluit activiteiten leefomgeving.

De aanvraag heeft betrekking op het uitvoeren van onderhouds- en verduurzamingswerkzaamheden aan complex 1520 aan de Diamanthorst 1 tot en met 35, 37 tot en met 71, 91 tot en met 107, 127 tot en met 143, 145 tot en met 161; Robijnhorst 4 tot en met 68, 70 tot en met 134, 136 tot en met 200, 220 tot en met 262, 286 tot en met 302, 322 en 15 tot en met 189; Ivoorhorst 2 tot en met 12 te Den Haag. De omgevingsvergunning wordt aangevraagd voor de periode 1 juli 2026 tot en met 31 december 2030.

Besluit

Wij besluiten:

I. de aangevraagde omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit te **verlenen** aan Woningstichting Haag Wonen;

II. de in het vervolg van deze beschikking opgenomen voorschriften te verbinden aan deze omgevingsvergunning;

III. de onder “Relevante documenten” genoemde stukken onderdeel te laten zijn van deze omgevingsvergunning;

IV. dat deze omgevingsvergunning geldig is vanaf de dag na bekendmaking tot en met 31 december 2030.

Ondertekening

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
namens dezen,

D.C.G. Ruseler, MSc
Hoofd Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Dit document is digitaal vastgesteld, daarom staat er geen zichtbare handtekening in.

Appendices

I. Plangebied
II. Aangetroffen functies gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
III. Tijdelijke voorzieningen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
IV. Permanente voorzieningen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis

Rechtsmiddelen

Voor de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden tegen deze beschikking wijzen wij op de desbetreffende tekst in het begeleidende schrijven.

VOORSCHRIFTEN

Algemeen

1. De vergunninghouder dient:
   a. de start van de flora- en fauna-activiteit (waaronder ook het ongeschikt maken) uiterlijk twee weken van tevoren te melden;
   b. het ecologisch werkprotocol bij de startmelding mee te sturen;
   c. relevante wijzigingen in de uitvoering uiterlijk één maand van tevoren te melden. Het betreft wijzigingen die van invloed kunnen zijn op de effectbeoordeling van de aanvraag en/of de uitvoering van de voorgestelde mitigerende en/of compenserende maatregelen; en
   d. de datum van beëindiging van de werkzaamheden uiterlijk één week voor de beëindiging te melden.

   Bovenstaande meldingen dienen gericht te worden aan de Unit Groen, Bodem en Opsporing van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Postbus 550, 3300 AN te Dordrecht, telefoonnummer 078-7708585, e-mailadres toezichtnatuur@ozhz.nl onder vermelding van 'Flora- en fauna-activiteit'. De meldingen mogen schriftelijk of digitaal worden gedaan.

2. De vergunninghouder dient, met inachtneming van de voorschriften in deze omgevingsvergunning, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in het rapport 'Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan en hoofdstuk vier' van 18 februari 2026 en de gegevens 'Notitie aanvullende informatie, zaaknummer 01163497' van 18 mei 2026.

3. Indien één of meerdere in voorschrift 2 bedoelde maatregelen onverhoopt niet uitvoerbaar zijn, dienen hiervoor minimaal gelijkwaardige maatregelen voor wat betreft de functionaliteit en effectiviteit voor de betreffende soort(en) te worden getroffen. Deze maatregelen dienen, uiterlijk één maand voorafgaand aan de uitvoering ter goedkeuring aan de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid te worden voorgelegd. De alternatieve maatregelen mogen na goedkeuring worden toegepast.

4. De vergunninghouder is ervoor verantwoordelijk dat zijn personeel en eenieder die betrokken is bij de uitvoering van het project op de hoogte is van de voorschriften en maatregelen in deze omgevingsvergunning en dat ze toegepast worden.

5. De uitvoering van alle mitigerende en compenserende maatregelen dient te worden begeleid door een ecologisch deskundige[1] op het gebied van de aangevraagde beschermde soorten.

6. Er dient een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld. Hierin dient in ieder geval het volgende te worden opgenomen:
   a. de contactgegevens van de begeleidend ecologisch deskundige(n);
   b. hoe omgegaan wordt met de voorwaarden zoals opgenomen in de voorschriften;
   c. de locaties van de huidige verblijfplaatsen binnen het plangebied (inclusief foto- en/of kaartmateriaal);

[1] Een ecologisch deskundige is iemand die ecologisch advies geeft en/of werkzaamheden begeleidt op het gebied van leefgebieden en (beschermde) soorten. Deze persoon heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis, voortkomend uit of vergelijkbaar met een afgeronde mbo-, hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt Nederlandse ecologie. De ecologisch deskundige heeft voldoende kennis en jarenlange ervaring om ecologisch onderzoek uit te kunnen voeren en advies te kunnen geven. Deze persoon:
- (her)kent de functionaliteit van leefgebieden van (beschermde) soorten;
- heeft kennis van de algemeen erkende onderzoeks- en monitoringsmethoden;
- kan resultaten onderbouwd rapporteren en ecologische werkprotocollen uitwerken;
- kan anticiperen op en heeft voortschrijdend inzicht in het uitvoeren van ecologisch werk in de praktijk;
- kan specifieke ecologische maatregelen toepassen en begeleiden;
- kan aanvragen gericht op soortenbescherming opstellen of daarbij ondersteunen;
- zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij Nederlandse natuurorganisaties, (semi)overheidsinstanties of een (ecologisch) adviesbureau dat bij voorkeur is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.

d. een omschrijving en planning van de uit te voeren werkzaamheden;
e. de mitigerende en compenserende maatregelen (inclusief foto- en/of kaartmateriaal); en
f. de momenten waarop ecologische begeleiding ingeschakeld wordt.

7. Er dient door de ecologisch deskundige een logboek te worden bijgehouden van de ecologische begeleiding. Hierin dient in ieder geval het volgende te worden opgenomen:
   a. een verslag van de uitvoering en begeleiding van de mitigerende en compenserende maatregelen (inclusief foto- en/of kaartmateriaal);
   b. een overzicht van de uitgevoerde controles en de (weer)condities waaronder deze hebben plaatsgevonden; en
   c. de ecologische onderbouwing van de vrijgave van het plangebied voor de start van de werkzaamheden.

8. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een exemplaar van deze omgevingsvergunning, het ecologisch werkprotocol en het logboek op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren. De genoemde documenten mogen, mits leesbaar, digitaal worden getoond.

9. De voorzieningen dienen te worden gemeld via het registratieformulier verblijfsvoorzieningen op https://eloket.odh.nl/verblijfsvoorzieningen. Hiervoor geldt:
   a. voor tijdelijke voorzieningen: binnen twee weken na de inwerkingtreding van deze omgevingsvergunning; en
   b. voor permanente voorzieningen: minimaal één week voor het plaatsen van de permanente voorzieningen.

10. De werkzaamheden mogen pas starten als tenminste een termijn van vier weken, na de inwerkingtreding van deze omgevingsvergunning, in acht is genomen. Een uitzondering hierop zijn de maatregelen voor het ongeschikt maken van de bebouwing, vastgelegd in voorschrift 11.

Soortspecifieke voorschriften

11. Voordat gestart mag worden met de werkzaamheden, dient de bebouwing ongeschikt gemaakt te worden voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. Aan het ongeschikt maken zijn de volgende voorwaarden verbonden:
   a. het ongeschikt maken mag pas uitgevoerd worden nadat de tijdelijke voorzieningen gerealiseerd zijn en de gewenningsperiode voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis in acht is genomen. Dit betreft drie maanden, waarbij enkel de maanden april tot en met oktober meetellen;
   b. het ongeschikt maken dient te worden uitgevoerd tussen 15 april tot en met 31 oktober. Dit is in de actieve periode;
   c. de bebouwing dient in zijn geheel ongeschikt gemaakt te worden door exclusion flaps te plaatsen op alle openingen;
   d. indien de openingen, zoals genoemd onder sub c, van een gevel intern met elkaar in verbinding staan, is het toegestaan om deze ongeschikt te maken door middel van weringsborstels, rondschuim of compriband zonder plakranden. Dit onder de voorwaarde dat tenminste elke drie strekkende meter een exclusion flap dient te worden toegepast;
   e. het gebruik van materialen voor het ongeschikt maken waarin vleermuizen verstrikt kunnen raken of aan vast kunnen plakken of zichzelf aan kunnen verwonden, zoals (steiger)netten, glaswol of purschuim, is niet toegestaan;
   f. de maatregelen waarmee de bebouwing ongeschikt is gemaakt, dienen gedurende minimaal vijf dagen met gunstige weersomstandigheden te worden ingezet waarvan drie dagen aaneengesloten moeten zijn. Van een dag met gunstige weersomstandigheden is sprake als het anderhalf uur voor zonsondergang tot en met twee uur na zonsondergang minimaal 7 graden en droog is met een windkracht van maximaal 4 Bft;

g. na het ongeschikt maken en met inachtneming van de vereiste dagen met gunstige weersomstandigheden, dient een controlebezoek te worden uitgevoerd door de ecologisch deskundige met behulp van een batdetector om de aanwezigheid van vleermuizen in de bebouwing uit te sluiten;
h. bij het ongeschikt maken in het najaar (1 september tot en met 31 oktober) geldt aanvullend op sub f en g dat het controlebezoek uiterlijk moet zijn uitgevoerd op 31 oktober;
i. bij een lange tijd tussen het ongeschikt maken en de start van de werkzaamheden, dient de bebouwing na het ongeschikt maken permanent afgesloten te worden voor vleermuizen. De materialen die hiervoor gebruikt worden, dienen te voldoen aan sub d en moeten voldoende stevig zijn om langdurig de weersomstandigheden te kunnen weerstaan. Binnen twee weken voor de start van de werkzaamheden, dient een controle op functionaliteit van de weringsmaatregelen te worden uitgevoerd. Indien er gebreken worden geconstateerd, dient er contact opgenomen te worden met de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid voor de voortgang;
j. na het controlebezoek bepaalt de ecologisch deskundige of het plangebied mag worden vrijgegeven voor het starten van de werkzaamheden.

12. De tijdelijke en permanente voorzieningen moeten voor de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis functioneel zijn voor de periode waarvoor deze worden ingezet. Hiertoe dienen voorzieningen minimaal één keer per jaar gecontroleerd te worden op functionaliteit en – indien nodig – op een zo kort mogelijke termijn hersteld te worden waarbij het verstoren van de aanwezige gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis dient te worden voorkomen.

13. Na afronding van de werkzaamheden mogen de tijdelijke voorzieningen verwijderd worden wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:
    a. de permanente voorzieningen zijn functioneel;
    b. de gewenningsperiode voor zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis is in acht genomen. Dit betreft een periode van drie maanden, waarbij enkel de maanden april tot en met oktober meetellen; en
    c. de tijdelijke voorzieningen worden verwijderd binnen de looptijd van de vergunning; en
    d. wanneer de tijdelijke voorzieningen in gebruik zijn, dienen deze ongeschikt gemaakt te worden conform de maatregelen in voorschrift 11.

14. De permanente voorzieningen dienen gerealiseerd te worden conform het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis (BIJ12), waarvan tenminste één voorziening op de oorspronkelijke locatie per aan te tasten verblijfplaats en de overige voorzieningen verspreid over verschillende oriëntaties en binnen het plangebied gerealiseerd worden. Hierbij geldt dat de permanente voorzieningen voor zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis minimaal 15 cm breed en 80 cm hoog en zomer- en paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis minimaal 15 cm breed en 35 cm hoog dienen te zijn. De gebruikte materialen van de voorzieningen dienen dampdoorlatend te zijn en de interne ruimte dient aan tenminste twee zijden ruw te zijn.

Aanwijzingen voor gebruik

- Deze omgevingsvergunning geldt alleen voor de soorten en flora- en fauna-activiteit die in dit besluit genoemd zijn en voor de werkzaamheden die conform de aanvraag uitgevoerd worden, voor zover in deze omgevingsvergunning zelf niet anders aangegeven is.
- Indien de vergunninghouder de onderhoudsverplichting van gerealiseerde maatregelen wenst over te dragen aan een derde, dan moet de vergunninghouder zorgdragen voor het contractueel vastleggen daarvan.
- Indien de vergunninghouder deze omgevingsvergunning wil overdragen, geldt op grond van artikel 5.37, tweede lid, van de Omgevingswet een informatieplicht. De huidige vergunninghouder dient ten minste vier weken voorafgaand aan de wijziging het bevoegd gezag hierover te informeren. Hierbij dienen de gegevens te worden verstrekt zoals genoemd in artikel 7.216 van de Omgevingsregeling.
- Indien de vergunninghouder deze omgevingsvergunning wil verlengen, dient tijdig en bij voorkeur zes maanden voorafgaand aan het aflopen van de geldigheidstermijn een aanvraag te worden gedaan via het Omgevingsloket. De aanvraag dient te voldoen aan de indieningsvereisten.

Zorgplicht en ongewoon voorval

In de Omgevingswet zijn algemene zorgplichten opgenomen voor de fysieke leefomgeving. Voor alle van nature in het wild levende planten en dieren en hun leefgebied geldt daarnaast de specifieke zorgplicht zoals opgenomen in artikel 11.27 van het Besluit activiteiten leefomgeving. In het kader van de specifieke zorgplicht dient onder meer rekening gehouden te worden met broedgevallen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Ook dient u rekening te houden met het onverwijld melden van een ongewoon voorval als bedoeld in artikel 11.34 van het Besluit activiteiten leefomgeving. Dit geldt als er tijdens de uitvoering van flora- en fauna-activiteiten een gebeurtenis plaatsvindt die direct gevolgen heeft voor de natuur. In dat geval dient u direct contact op te nemen met de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (voorschrift 1).

OVERWEGINGEN

Aanleiding

Op 20 februari 2026 hebben wij een aanvraag om omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit ontvangen als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Omgevingswet (hierna: Ow). De aanvraag is ingediend namens Woningstichting Haag Wonen. De aanvraag betreft het uitvoeren van onderhouds- en verduurzamingswerkzaamheden aan complex 1520, gelegen aan Diamanthorst 1 tot en met 35, 37 tot en met 71, 91 tot en met 107, 127 tot en met 143, 145 tot en met 161; Robijnhorst 4 tot en met 68, 70 tot en met 134, 136 tot en met 200, 220 tot en met 262, 286 tot en met 302, 322 en 15 tot en met 189; Ivoorhorst 2 tot en met 12 te Den Haag met DSO-nummer 20260220 01199 000. De werkzaamheden staan gepland te starten op 1 februari 2027 en duren naar verwachting tot uiterlijk 31 maart 2029. De omgevingsvergunning is aangevraagd voor de periode 1 juli 2026 tot en met 31 december 2030.

Relevante documenten

Bij de aanvraag zijn de volgende gegevens ingediend, die gebruikt zijn voor de inhoudelijke beoordeling:

- Energielabels voor en na de werkzaamheden, Cauberg Huygen, n.d. (ODH1677883);
- Kamerbrief Verduurzaming gebouwde omgeving, Ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, kenmerk 2025-0000161704, 7 maart 2025 (ODH1677881);
- Natuuronderzoek complex 1520 Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Vleermuizen, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWVL2503, 5 november 2025 (ODH1768191);
- Overzicht klachten vocht, tocht en schimmel, n.d., (ODH1677885);
- Quickscan ecologie: Complex 1520 Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWNA2424.1520, 16 december 2024 (ODH1677875);
- Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 18 februari 2026 (ODH1677877);
- Verzoek HWEC2619 Complex 1520 Robijnhorst /Diamanthorst / Ivoorhorst, DSO nummer 20260220 01199 000, 20 februari 2026 (ODH1677887);
- Notitie aanvullende informatie zaaknummer 01163497, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 18 mei 2026 (ODH1768193);
- Notitie plaatsen tijdelijke vleermuiskasten, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2629, 10 april 2026 (ODH1768197);
- Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 12 mei 2026 (ODH1768199)
- Natuuronderzoek Complex 1520 Robijnhorst/Diamanthorst/Ivoorhorst te Den Haag, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V.. kenmerk HWVL2635, 14 september 2026 (ODH1895854).

Daarnaast hebben wij ambtshalve de volgende gegevens betrokken bij onze beoordeling:

- Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen Den Haag - In het kader van de Wet natuurbescherming, Ecoresult B.V., kenmerk ER20210114v01, 20 januari 2021 (ODH1780118).

Procedure

Reguliere voorbereidingsprocedure

Titel 4.1 van de Algemene wet bestuursrecht en artikel 16.64 van de Ow zijn toegepast op deze aanvraag. Overeenkomstig artikel 16.57 van de Ow is kennisgegeven van de aanvraag via www.officielebekendmakingen.nl.

Beslistermijn
Gelet op artikel 16.64, eerste lid, van de Ow is de termijn voor de afhandeling van de aanvraag acht weken. Met toepassing van artikel 16.64, tweede lid, van de Ow hebben wij deze termijn op 11 maart 2026 met zes weken verlengd.

Volledigheid aanvraag
Na ontvangst van de aanvraag hebben wij deze getoetst op volledigheid. In de Omgevingsregeling zijn naast algemene ook specifieke indieningsvereisten opgenomen waar een aanvraag omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit aan dient te voldoen. Ook hebben wij getoetst of de aangeleverde gegevens voldoende zijn voor de voorbereiding van de beschikking en het inhoudelijk beoordelen van de aanvraag.

Doordat de aanvraag onvolledig was, is de procedure op 21 april 2026 opgeschort en is verzocht de ontbrekende gegevens aan te leveren. Op 18 mei 2026 en 14 september 2026 hebben wij aanvullende gegevens ontvangen en is de procedure hervat.
Wij zijn van oordeel dat de aanvraag voldoet aan de wettelijke indieningsvereisten en voldoende informatie bevat voor een inhoudelijke beoordeling van de gevolgen van de flora- en fauna-activiteit op de betrokken beschermde soort(en).

Bevoegd gezag
De flora- en fauna-activiteit wordt verricht binnen de provincie Zuid-Holland. Gelet op de bepalingen in artikel 5.10, eerste lid, aanhef en onder e, van de Ow, artikel 11.24 van het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal) en artikel 4.6, eerste lid, aanhef en onder e, van het Omgevingsbesluit zijn wij bevoegd gezag voor de beoordeling van de aanvraag.

Participatie
De opzet en uitkomsten van het participatieproces zijn op grond van artikel 7.4 van de Omgevingsregeling onderdeel van de aanvraag. Bij deze aanvraag heeft geen participatie plaatsgevonden.

Inwerkingtreding
Artikel 16.79, eerste lid, aanhef en onder a, van de Ow bepaalt dat een omgevingsvergunning in werking treedt met ingang van de dag na de dag waarop het besluit is bekendgemaakt. In artikel 16.79, tweede lid, van de Ow staat dat in afwijking van het eerste lid het bevoegd gezag in de omgevingsvergunning bepaalt dat die in werking treedt met ingang van de dag waarop vier weken zijn verstreken sinds de dag van bekendmaking of terinzagelegging als naar zijn oordeel:

a. het verrichten van de activiteit die de omgevingsvergunning mogelijk maakt binnen die vier weken kan leiden tot een wijziging van een bestaande toestand die niet kan worden hersteld; en
b. de regels over het verlenen van de omgevingsvergunning ertoe strekken die bestaande toestand te beschermen.

Onomkeerbare activiteiten, namelijk de renovatiewerkzaamheden, mogen slechts worden uitgevoerd nadat een termijn van vier weken, na bekendmaking van dit besluit, verstreken is.

Om te voorkomen dat binnen vier weken na inwerkingtreding van deze omgevingsvergunning onomkeerbare gevolgen kunnen optreden voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis is in voorschrift 10 geborgd dat, de werkzaamheden in deze periode nog niet mogen starten, maar vooruitlopend wel ongeschikt gemaakt mag worden.

Een voorwaarde is dat het plangebied ongeschikt gemaakt wordt door maatregelen te treffen die omkeerbaar zijn. Dit zijn maatregelen die weer verwijderd kunnen worden, waarbij de dertien zomerverblijfplaatsen, één

gecombineerde zomer- en paarverblijfplaats en vijf paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis weer beschikbaar komen, bijvoorbeeld exclusion flaps, aangezien dit geen onomkeerbare schade veroorzaakt aan de verblijfplaatsen.

Toetsingskader en grondslag beschikking

De aanvraag is getoetst aan artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Ow, waarin is opgenomen dat het verboden is om aangewezen flora- en fauna-activiteiten uit te voeren zonder omgevingsvergunning. In het Bal worden deze flora- en fauna-activiteiten benoemd en zijn de beschermingsregimes opgenomen voor inheemse planten en dieren. Het eerste regime geldt voor vogels op grond van de Vogelrichtlijn. Het tweede regime geldt voor planten en dieren op basis van de Habitatrichtlijn en de Verdragen van Bern en Bonn. Het derde regime beschrijft de bepalingen voor andere (nationaal beschermde) soorten. De aanvraag is tevens getoetst aan de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening en de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland.

Gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
De omgevingsvergunning is aangevraagd voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis, dit zijn van nature in Nederland in het wild levende dieren van soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn. De ruige dwergvleermuis is ook opgenomen in bijlage II bij het Verdrag van Bern.

Paragraaf 11.2.3 van het Bal, met betrekking op de Habitatrichtlijn en de Verdragen van Bern en Bonn, bepaalt voor welke flora- en fauna-activiteiten met gevolgen voor plant- en diersoorten een omgevingsvergunning nodig is. Artikel 8.74k van het Bkl geeft de voorwaarden voor het kunnen verlenen van een omgevingsvergunning. Op grond van artikel 11.46, eerste lid, aanhef en onder b en d, van het Bal geldt een verbod op het uitvoeren van flora- en fauna-activiteiten zonder omgevingsvergunning voor:

- het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis;
- het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis.

Op grond van artikel 8.74k, eerste lid, van het Bkl wordt een omgevingsvergunning slechts verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing voor het verrichten van de activiteit bestaat;
- de activiteit nodig is omdat tenminste één van de belangen genoemd in artikel 8.74k, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bkl aan de orde is; en
- de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Tot slot geldt voor alle inheemse soorten in alle gevallen de specifieke zorgplicht (artikel 11.27 van het Bal). Het gaat dan zowel om beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten. De zorgplicht geldt ongeacht of er een vrijstelling geldt of een omgevingsvergunning is verleend. In de specifieke zorgplicht wordt bepaald dat eenieder zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, schade aan deze soorten dient te voorkomen.

Beoordeling

Natuurwaardenonderzoek en vergunningplicht
Woningstichting Haag Wonen is voornemens om werkzaamheden uit te voeren in het plangebied gelegen aan Diamanthorst 1 tot en met 35, 37 tot en met 71, 91 tot en met 107, 127 tot en met 143, 145 tot en met 161; Robijnhorst 4 tot en met 68, 70 tot en met 134, 136 tot en met 200, 220 tot en met 262, 286 tot en met 302, 322 en 15 tot en met 189; Ivoorhorst 2 tot en met 12 te Den Haag. Het plangebied is weergegeven in appendix I. Samengevat zijn de voorgenomen werkzaamheden als volgt:

- Aanbrengen gevelisolatie middels buitengevelisolatie;
- Aanbrengen dakisolatie en vervangen dakbedekking;

- Vervangen balkondeuren;
- Vervangen balkonhekken;
- Vervangen beglazing;
- Inpandige werkzaamheden.

Om te bepalen of sprake is van een vergunningplichtige flora- en fauna-activiteit heeft natuurwaardenonderzoek plaatsgevonden. In 2024 is een quickscanonderzoek uitgevoerd. In 2025 heeft nader onderzoek plaatsgevonden naar de aanwezigheid van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis binnen het plangebied. Het onderzoek is niet volledig uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2021. Op voorhand is de mogelijke aanwezigheid van (massa)winterverblijfplaatsen uitgesloten. De bebouwing is echter mogelijk wel geschikt voor deze functie, waarbij ook een (massa)winterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld is ter hoogte van Robijnhorst 159-173 als onderdeel van het nader onderzoek voor het soortenmanagementplan Den Haag. Om die reden is aanvullend onderzoek in de periode van 1 augustus tot en met 10 september 2026 uitgevoerd naar (massa)winterverblijfplaatsen. Daarmee zijn wij van mening dat de onderzoeksinspanning voldoende is en de functies voor de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis voldoende in kaart zijn gebracht.

De gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn in het plangebied aangetroffen. Daarbij zijn in totaal dertien zomerverblijfplaatsen, één gecombineerde zomer- en paarverblijfplaats en vijf paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis aangetroffen:

Zomerverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Diamanthorst 109 tot en met 125 ter hoogte van het middelste raamkozijn op de bovenste verdieping;
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Robijnhorst 4 tot en met 60 onder van de dakrand;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 4 tot en met 60 onder de dakrand ten noorden van de hoofdingang;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 4 tot en met 60 onder de dakrand ten zuiden van de hoofdingang;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 63 tot en met 77 in de bovenste vleermuiskast;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 70 tot en met 126 bij een raamkozijn;
- Eén zomerverblijfplaats aan de noordgevel van Robijnhorst 79 tot en met 126 onder de dakrand;
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Robijnhorst 127 tot en met 141 ter hoogte van het westelijke raamkozijn op de bovenste verdieping;
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Robijnhorst 127 tot en met 141 ter hoogte van het tweede raamkozijn aan de oostzijde van de bovenste verdieping;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 154 tot en met 196 onder de dakrand;
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Robijnhorst 159 tot en met 173 ter hoogte van het tweede raamkozijn aan de oostzijde van de bovenste verdieping;
- Eén zomerverblijfplaats aan de noordgevel van Robijnhorst 172 tot en met 200 in de schoorsteen;
- Eén zomerverblijfplaats aan de zuidgevel van Robijnhorst 175 tot en met 189 ter hoogte van het westelijke raamkozijn op de tweede verdieping;
- Eén zomerverblijfplaats aan de westgevel van Robijnhorst 220 tot en met 262 ter hoogte van het zuidelijke raamkozijn op de tweede verdieping.

Paarverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
- Eén paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de zuidgevel van Diamanthorst 1 tot en met 17 ter hoogte van het raamkozijn op de derde verdieping;
- Eén paarverblijfplaats behorend bij een paarterritorium van de gewone dwergvleermuis ter hoogte van noord/ oostgevel van Robijnhorst 40 tot en met 68 en Diamanthorst 19 tot en met 35;

- Eén paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de noordgevel van Robijnhorst 63 tot en met 77, onder de dakrand;
- Eén paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de noordgevel van Robijnhorst 127 tot en met 141, onder de dakrand;
- Eén paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de noordgevel van Robijnhorst 172 tot en met 200, in de schoorsteen;
- Eén paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aan de noordgevel van Robijnhorst 304 tot en met 320, onder de dakrand;
- Eén paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis aan de westgevel van Robijnhorst 268 tot en met 284, onder de dakrand/ bij het raamkozijn.

De exacte locaties zijn weergegeven in appendix II. Van zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis is bekend dat deze in milde winters door één of enkele individuen gebruikt kunnen worden als winterverblijfplaats. Met de geplande werkzaamheden gaan deze verblijfplaatsen verloren en worden individuen opzettelijk verstoord. Deze schadelijke handelingen zijn vergunningplichtig op grond van artikel 11.46, eerste lid, aanhef en onder b en d, van het Bal.

Belangenonderbouwing
De omgevingsvergunning is aangevraagd op grond van het belang ‘de volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten’ zoals genoemd in artikel 8.74k, eerste lid, aanhef en onder b, van het Bkl.

De belangen van de voorgenomen werkzaamheden zijn in de aanvraag toegelicht in het document ‘Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan’ en ter onderbouwing zijn bij de aanvraag de volgende documenten aangeleverd:
- Energielabels voor en na de werkzaamheden, Cauberg Huygen, n.d. (ODH1677883);
- Overzicht klachten vocht, tocht en schimmel, n.d., (ODH1677885);
- Kamerbrief Verduurzaming gebouwde omgeving, Ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, kenmerk 2025-0000161704, 7 maart 2025 (ODH1677881).

Samengevat gaat het om het volgende:

Energietransitie
In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de gebouwde omgeving in Nederland in 2050 energieneutraal is. Dat betekent dat er 7 miljoen huur- en koopwoningen, laagbouw en hoogbouw, rijtjeswoningen en vrijstaande huizen, energieneutraal gemaakt moeten worden. Alleen door vergaande verduurzaming van de bestaande woningvoorraad kan dit doel worden bereikt. Nederland heeft ingestemd met het Klimaatakkoord van Parijs dat als centraal doel heeft het reduceren van CO_2-uitstoot. De geplande werkzaamheden dragen bij aan de reductie van CO_2 uitstoot en daarmee aan de internationale en nationale klimaatdoelstellingen om klimaatverandering tegen te gaan. Klimaatverandering heeft negatieve effecten op volksgezondheid en de openbare veiligheid.

Het terugdringen van de CO_2-uitstoot is essentieel voor het beperken van klimaatverandering en dient daarmee een groot openbaar belang, onder meer op het vlak van veiligheid, natuurbescherming, welzijn en welvaart.
Het gaat in het plangebied om woningen uit de jaren ‘60, met energielabel D tot en met G.

Vocht en tocht
De complexen binnen het plangebied zijn verouderd en voldoen derhalve niet meer aan de gestelde wettelijke eisen omtrent isolatie en ventilatie. Uit de bewonersenquête is naar voren gekomen dat er sprake is van vocht- en

tochtproblemen. Vocht en tocht veroorzaken schimmels in de woningen. Er bestaat een samenhang tussen de aanwezigheid van vocht en schimmel in de woning enerzijds en een verhoogd voorkomen van astma en ademhalingsproblemen bij kinderen en volwassenen zoals astma, anderzijds[2]. Door de isolatie en ventilatie te verbeteren kunnen deze vocht- en tochtproblemen worden verholpen. Zodoende zijn de werkzaamheden in het belang van de volksgezondheid.

Gelet op het voorgaande zijn wij van oordeel dat de aan de aanvraag ten grondslag gelegde wettelijke belangen voldoende zijn onderbouwd om de negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis, welke als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.

Geen andere bevredigende oplossing
Woningstichting Haag Wonen is voornemens om onderhouds- en verduurzamingswerkzaamheden uit te voeren aan meerdere complexen aan de Robijnhorst, Diamanthorst en Ivoorhorst te Den Haag. Hierdoor gaan veertien zomerverblijfplaatsen en zes paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis verloren. In de aanvraag is aangegeven welke alternatieven zijn overwogen en is een onderbouwing gegeven waarom deze alternatieven geen andere bevredigende oplossing zijn.

Locatie
Het project is locatiegebonden aangezien het gaat om het uitvoeren van onderhouds- en verduurzamingwerkzaamheden.

Inrichting en werkzaamheden
Een alternatief dat is overwogen betreft het isoleren van de woningen via de binnenzijde. Deze methode biedt echter onvoldoende oplossing voor de aanwezige vocht-, tocht- en schimmelproblematiek, doordat koudebruggen en vochtinfiltratie blijven bestaan en de beoogde energetische verbetering niet kan worden gerealiseerd. Bovendien zouden de aanwezige verplaatsen van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis ook bij deze werkwijze verloren gaan. Er is daarom geen redelijk alternatief beschikbaar waarbij de beoogde renovatie kan worden uitgevoerd zonder aantasting van de verblijfplaatsen. Wat betreft de werkzaamheden worden alle mogelijke compenserende uitvoeringsmaatregelen getroffen om effecten op de soorten te verminderen, hetgeen wordt opgenomen en geborgd in een ecologisch werkprotocol.

Planning
Bij de planning van de werkzaamheden is rekening gehouden met de kwetsbare periode(n) van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. De werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd. Daarmee worden mitigerende maatregelen getroffen om effecten op de soorten te verminderen.

Conclusie
Met de gekozen werkwijze, planning en periode van uitvoering, wordt schade aan de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis zoveel mogelijk voorkomen. Gelet op de noodzaak en wijze van uitvoering is voldoende aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing aanwezig is.

Staat van instandhouding
Om een omgevingsvergunning te mogen verlenen, mag kortgezegd de staat van instandhouding van de aangevraagde beschermde soort(en) niet verslechteren. Onderdeel van deze toetsing is ook of er mogelijk sprake is van cumulatieve effecten.

[2] https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/609300022.pdf

De gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis komen verspreid voor in de directe omgeving van het plangebied en op grotere schaal binnen Den Haag. In de omgeving van het project gebied zijn er meerdere zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en meerdere paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis aanwezig[3]. Als gevolg van de werkzaamheden gaan dertien zomerverblijfplaatsen, één gecombineerde zomer- en paarverblijfplaats en vijf paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis met mogelijk milde winterfunctie, verloren.

Maatregelen
Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis tot een minimum te beperken, worden maatregelen voorgesteld zoals beschreven in ‘Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan’ van 18 februari 2025 de gegevens 'Notitie aanvullende informatie, zaaknummer 01163497’ van 18 mei 2026.

De voorgestelde maatregelen om de negatieve effecten van de voorgenomen werkzaamheden zoveel mogelijk te mitigeren en te compenseren achten wij in grote lijnen voldoende. Op een aantal onderdelen hebben wij de maatregelen aangescherpt in de specifieke voorschriften om de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis te kunnen borgen. Hieronder lichten wij dit toe. In deze beschikking zijn verder algemene voorschriften opgenomen voor een juiste toepassing en naleving van de omgevingsvergunning door de vergunninghouder en gemachtigde(n).

Gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
Als gevolg van de werkzaamheden gaan dertien zomerverblijfplaatsen, één gecombineerde zomer- en paarverblijfplaats en vijf paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis verloren. Op 27 maart 2026 zijn 80 tijdelijke vleermuiskasten van het type Mark van Bats & Birds aan de gevels van de gebouwen aan de Barnsteenhorst 1 t/m 319 en Ivoorhorst 47, 61 en 95 te Den Haag zoals weergegeven in appendix III. In de permanente situatie worden aantal type IB VL 05 of vergelijkbaar ingebouwd in de gevels zoals weergegeven in appendix IV.

Hiermee worden er gedurende en na de werkzaamheden voldoende uitwijkmogelijkheden aangeboden ter compensatie voor hetgeen dat verloren gaat. De werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd door de woonblokken te renoveren per woonblok, wat de effecten op de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis zo veel mogelijk beperkt.

In de actieve periode van de gewone en ruige dwergvleermuis worden de dertien zomerverblijfplaatsen, één gecombineerde zomer- en paarverblijfplaats en vijf paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis en één paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis ongeschikt gemaakt om te voorkomen dat er vleermuizen aanwezig zijn in het gebouw ten tijde van de uitvoering van de werkzaamheden. Dit wordt uitgevoerd door het gebruik van vulschuim VS1, weringsborstels WB1 en exclusion flaps EF3 van Unitura of vergelijkbaar.

Het ongeschikt maken wordt uitgevoerd in de actieve periode, die loopt van 15 april tot en met 31 oktober, van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. De exclusion flaps waarmee de bebouwing ongeschikt is gemaakt, dienen gedurende minimaal vijf dagen met gunstige weersomstandigheden (minimaal 7° Celsius, een windkracht van maximaal 4 Bft en droog) te worden ingezet. Minimaal drie van de vijf dagen met gunstige weersomstandigheden dienen aaneengesloten te zijn. Bij overdag slecht weer en ’s avonds rond zonsondergang en in de nacht goed weer, telt dit nog steeds als een dag met gunstige weersomstandigheden. Het daaropvolgende controlebezoek uiterlijk moet zijn uitgevoerd op 31 oktober.

[3] Bronnen eigen onderzoek Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. en NDFF

Aangezien de exacte invliegopeningen niet van alle aangetroffen verblijfplaatsen bekend zijn, en ook vanwege het verhuisgedrag van vleermuizen binnen gevel(s) en gebouwen, dienen de gehele gevels van de woningen ongeschikt gemaakt te worden. Indien invliegopeningen met elkaar in verbinding staan is het per drie meter toegestaan om de overige openingen ongeschikt te maken door middel van weringsborstels, rondschuim of compriband zonder plakranden, onder voorwaarde dat minimaal één van deze openingen ongeschikt wordt gemaakt door middel van een exclusion flap. Er wordt expliciet geen gebruik gemaakt van netten, folie of purschuim. Na het ongeschikt maken wordt een controle uitgevoerd door de ecologisch deskundige alvorens het plangebied wordt vrijgegeven. Gezien er in deze specifieke situatie een lange tijd tussen het ongeschikt maken en het starten van de werkzaamheden is gelegen, moeten na het ongeschikt maken en het controlebezoek de openingen permanent dichtgezet worden. Daarmee wordt voorkomen dat er dieren kunnen worden verwond of gedood. De ecologisch deskundige dient verslag te doen van het ongeschikt maken in het ecologisch logboek (voorschrift 7). Dit hebben wij opgenomen in de voorschriften. De genoemde maatregelen worden getroffen conform de richtlijnen uit de meest recente Kennisdocumenten Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis (BIJ12).

Cumulatie
Bij de toetsing van de effecten op de staat van instandhouding, hebben wij ook onderzocht of er cumulatieve effecten kunnen optreden als gevolg van andere plannen of projecten die in de omgeving van het plangebied uitgevoerd (gaan) worden. In de omgeving van het plangebied gelden een aantal ontheffingen en/of omgevingsvergunningen, die betrekking hebben op dezelfde lokale populaties van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Gezien de omvang van dit project en het beperkte effect van andere projecten is de impact echter op de soorten minimaal en is er geen sprake van cumulatieve effecten op de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis.

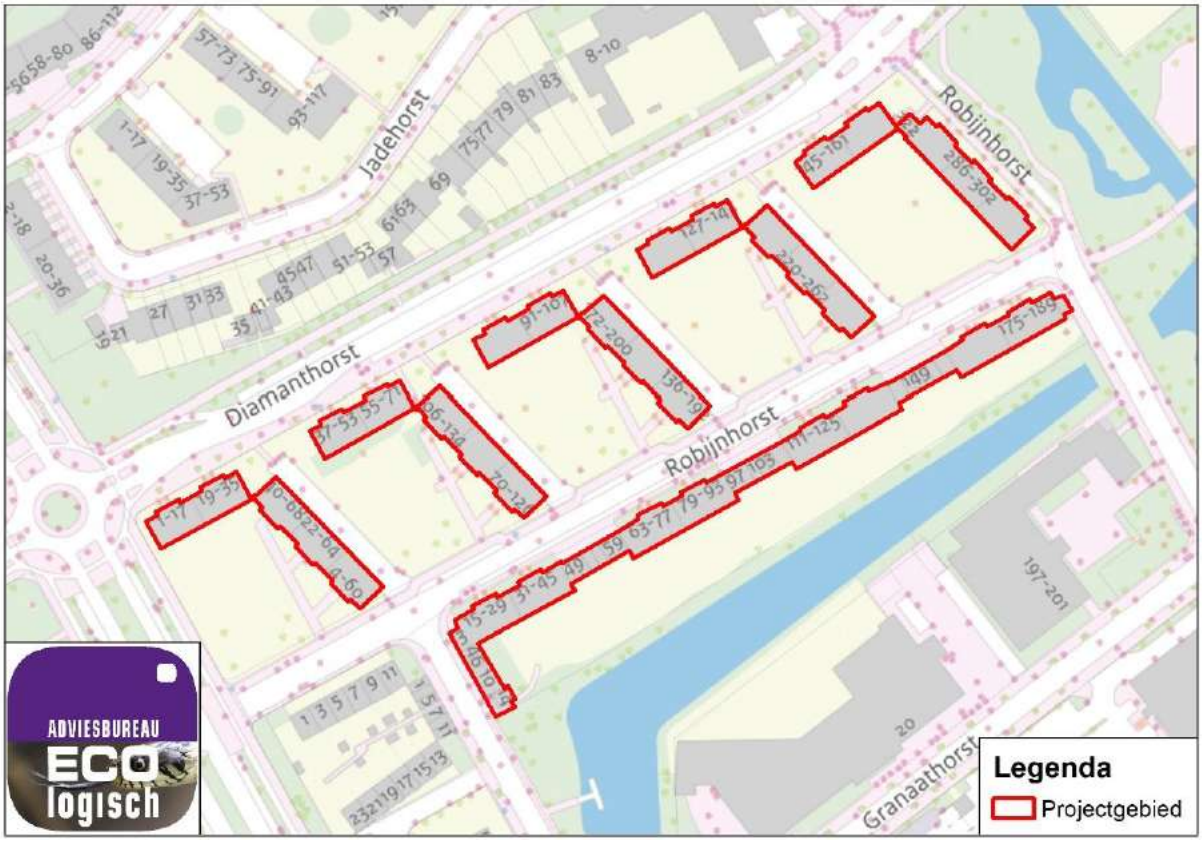
Op grond van het vorenstaande zijn wij van mening dat de voorgestelde maatregelen, met inachtneming van de voorschriften, voldoende zijn om negatieve effecten te voorkomen dan wel tot een minimum te beperken. De werkzaamheden leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. In verband met de alternatieve planning bij de aanleg van een warmtenet, verlenen wij de omgevingsvergunning tot en met 31 december 2030.

Samenhangende besluiten
Bij deze beoordeling is uitsluitend gekeken naar mogelijke effecten op de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis op basis van de aangeleverde informatie. Er kunnen nog andere bepalingen van kracht zijn, op grond waarvan vergunningen, toestemmingen of meldingen benodigd zijn om de gevraagde activiteiten te kunnen uitvoeren. Kijk voor meer informatie op: https://omgevingswet.overheid.nl/checken.

Conclusie

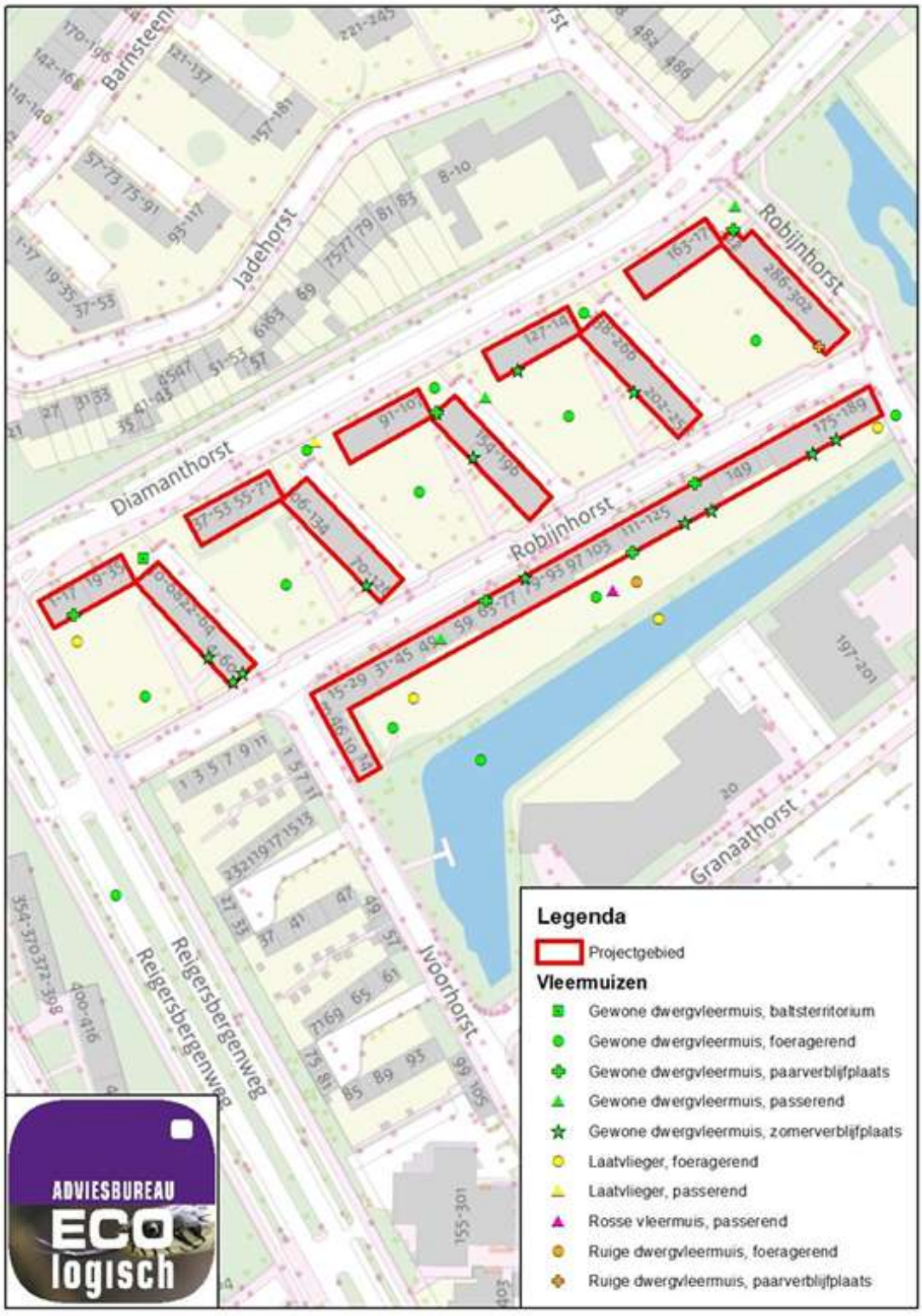
Op grond van het vorenstaande is de zekerheid verkregen dat de aanvraag voldoet aan het toetsingskader dat betrekking heeft op de in de aanvraag opgenomen flora- en fauna-activiteit en beschermde soorten, zodat de aangevraagde omgevingsvergunning op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de Omgevingswet wordt verleend. Aan deze omgevingsvergunning zijn voorschriften verbonden. De omgevingsvergunning treedt in werking vanaf 1 juli 2026 en is geldig tot en met 31 december 2030.

Appendix I – Plangebied



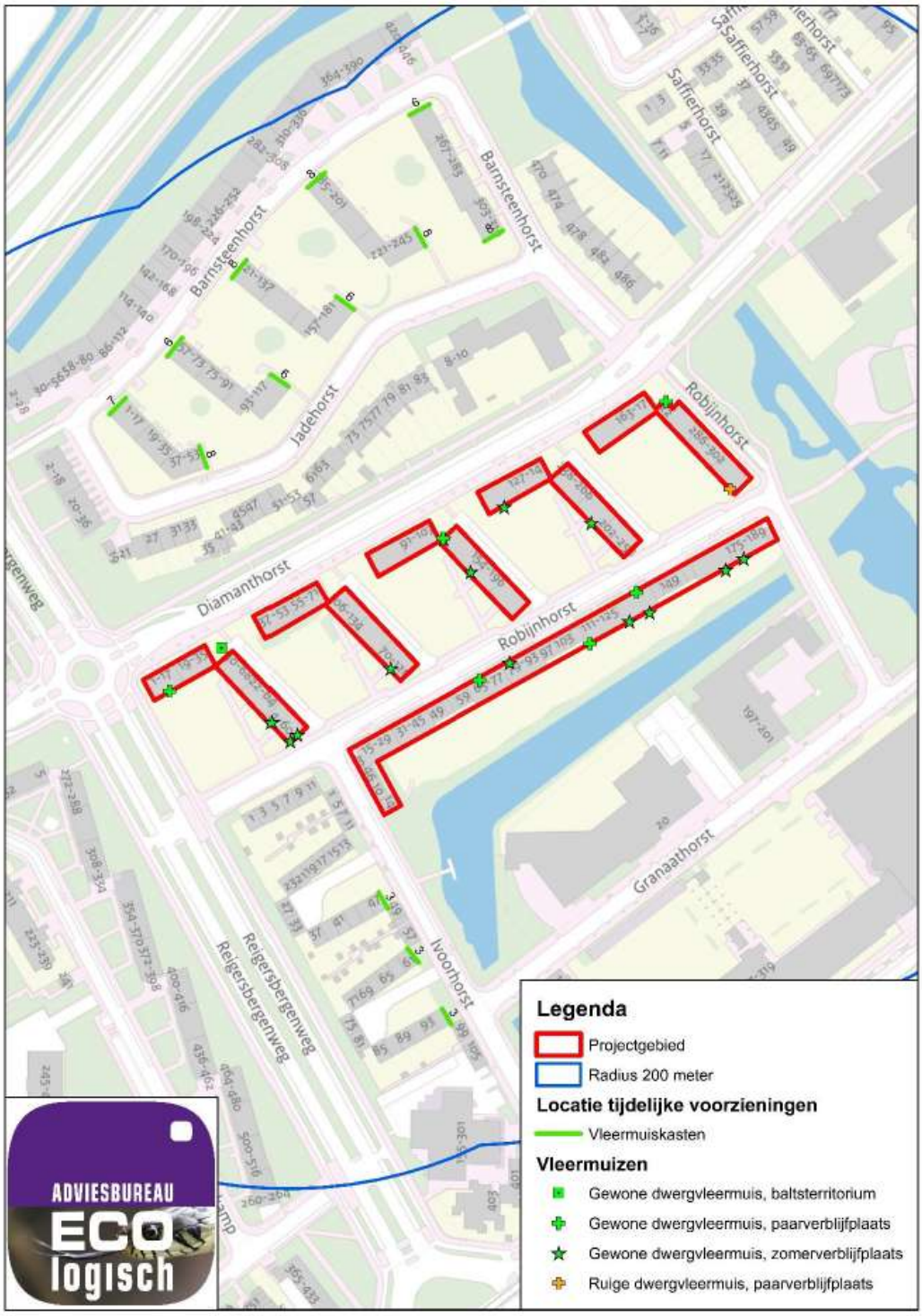
Afbeelding 1 – Overzicht plangebied. Bron: Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 18 februari 2026 (ODH1677877).

Appendix II – Aangetroffen functies gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis



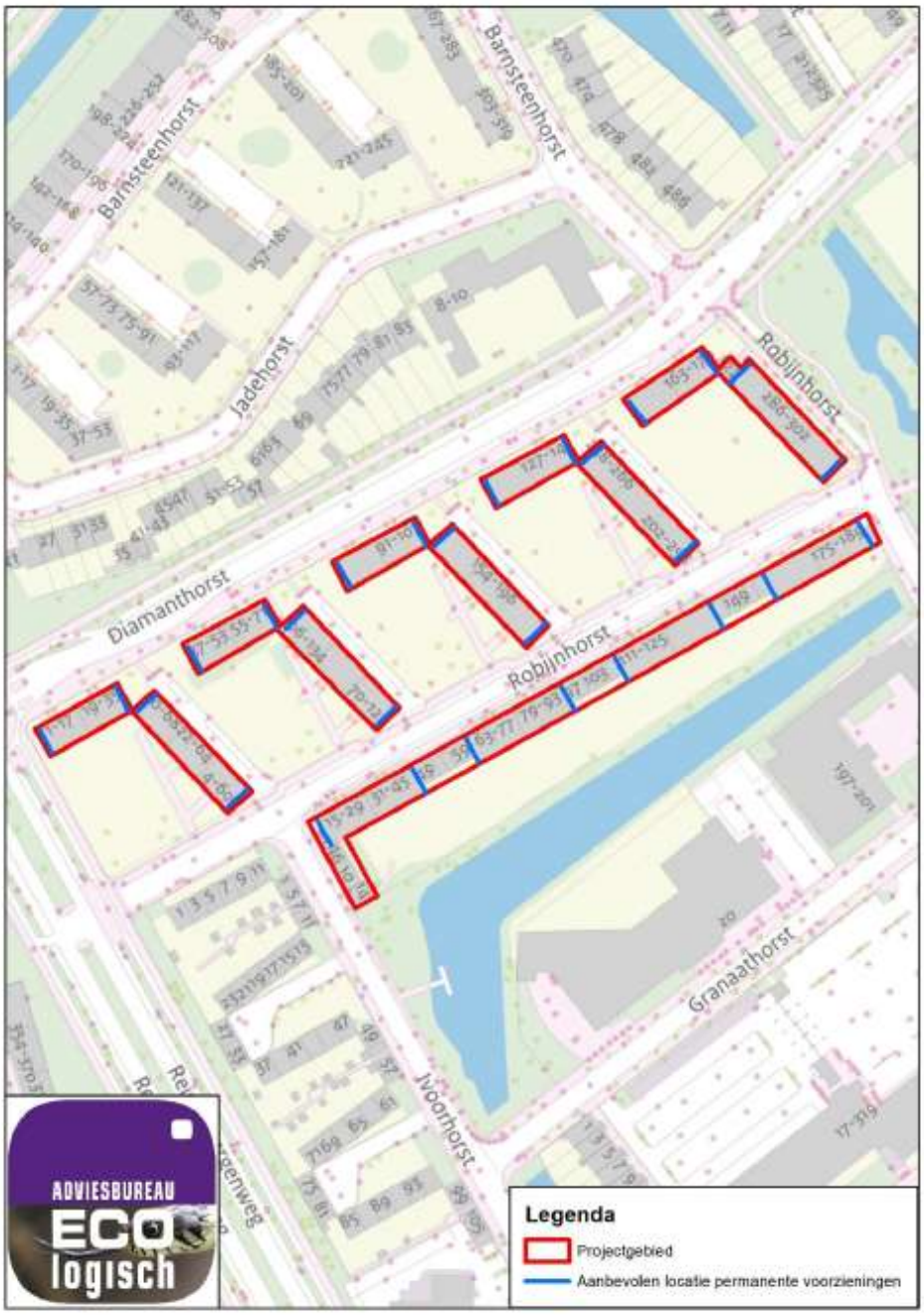
Afbeelding 2 – Overzicht aangetroffen functies gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Bron: Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 18 februari 2026 (ODH1677877).

Appendix III – Tijdelijke voorzieningen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis



Afbeelding 3 – Overzicht tijdelijke vleermuiskasten. Bron: Notitie plaatsen tijdelijke vleermuiskasten, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2629, 10 april 2026 (ODH1768197).

Appendix IV – Permanente voorzieningen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis



Afbeelding 4 – Overzicht permanente voorzieningen gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Bron: Robijnhorst/ Diamanthorst/ Ivoorhorst te Den Haag: Activiteitenplan, Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V., kenmerk HWEC2619, 18 februari 2026 (ODH1677877).